

CZAKÓ GÁBOR

A MESTER

Valamennyiünknek voltak, vannak tanítói, akiktől ezt-azt fölcsipegettünk. Fellengzősen mestereinknek szoktuk nevezni, néha így is szólítjuk őket. Természetesen hencegésből, mert akinek mestere van, az nem akárki, hanem komoly tanítvány. Maga is mesterjelölt. Jézus ilyeneknek tartotta a farizeusokat, s óvta tőlük tanítványait. *„Ti ne hívassátok magatokat rabbinak (azaz mesternek), mert egy a ti mesteretek, ti pedig mindnyájan testvérek vagytok. Atyának se szólítsatok senkit a földön, mert egy a ti Atyátok, a mennyei. Tanítónak se hívassátok magatokat, mert egy a ti tanítótok, a Krisztus. A legnagyobb köztetek legyen a szolgáltok. Aki fölmagasztalja magát, azt meg alázzák, aki pedig megalázza magát, azt fölmagasztalják.”* (Mt 23, 8–12.)

Minden mesterben Krisztus él. A helyükre tolakodó sztárookban, celebekben és hasonlókban a Semmi.

*

Az igazi mester szolgálja tanítványait, és – ezt is tőle tudjuk – a jó pásztor, aki életét adja juhaiért. Akitől tanulni lehet, az egy sem tartogatja, hanem föltette életét valamire, hiszen az élet értékét az adja, amiért odaadjuk. Más szóval a szolgálat.

Első mestereink általában a szüleink. Apránként adták életüket értünk, amikor az ágyunk mellett virrasztottak, és átvették fájdalmainkat, félelmünket. Tőlük tanulunk mosolyogni, beszélni, járni, szeretni, imádkozni. Weöres Sándor írja édesanyjának: *„benned kaptam első / fészkeket, / szívem a szíveddel / lüktetett, // én és nem-én közt nem volt / mesgye-hegy, / benned a világgal / voltam egy.”*

Az én édesanyám egyszerű asszony volt, akit a kor szokása szerint édesanyának neveltek. Úgy adódott, hogy apánk elveszett a fronton, és rászakadt két kisfia neveltetésének gondja. Vagyonként egy kicsi ház, némi adósság, pár mesterlevél maradt rá. Meg a fényképész műterem. Mit volt mit tennie, a talált eszközökkel, pár halovány emlékkel, tanáccsal nekifogott, és föltalálta a fényképészetet.

Holtáig szerette édesapánkat és bennünket, ezért a legjobb kérőket is visszautasította. Azt mondta, hogy soha nem tudta elképzelni magát más férfi oldalán.

Még pár sor a Weöres-versből: „A kamaszkor tőled / elkuszált, / szemem a szemedbe / nem talált. // Így tűnődtem: 'Miért szült, / miért szeret, / ha örökké élni / nem lehet?'! (...) Férfi-szívem a szívedre / rátalált, / megköszön most percet, évet / és halált.” (Egybegyűjtött írások, Bp. Magvető, 1975.)

*

Második mesteremet Tóthnak hívták. Kicsi, jelentéktelen emberke volt; a keresztnévére sem emlékszem. Agronómusként nyomorgott a sárpilisi téeszben. Fényképezkedni jött hozzánk, aztán valahogy ott ragadt, beszélgettünk. Tőle hallottam először olyan mellőzött, sőt tiltott írókról-festőkről, mint Németh László, Szabó Dezső, Fekete István vagy Egry József és Csontváry. Később is el-eljött olykor hozzám, a kis gimnazistához, könyveket is hozott, például egy fekete-fehér Egry-füzetet.

Faggattam, hogy miért jött éppen a mi vidékünkre, miért lakik a régi uradalmi cselédház földes szobájában. Önmagáról ritkán beszélt, de valahogy mégis elkottyintotta, hogy a felesége szabados életet élt. Úgyhogy ő, a kislányukkal együtt kénytelen volt otthagyni. A kislányt a szüleire bízta. Egyre erőszakosabban kérdeztem: ha az asszony ilyen cemende, akkor lehet, hogy a kislánynak nem is ő az apja? Nyugodt pillantást vetett rám, s azt mondta: „Ugyan, mi van abban? Fölneveltem egy gyereket.”

*

Harmadik mesterem az iregszemcsei útkaparó volt. Akkoriban már jogra jártam Pécssett, és nyaranta autóstoppal csavarogtam az országban. Az útkaparói hivatal abból állt, hogy viselője hatalmas, sűrűágú villával, melynek minden ágán egy vasgomb ült, végigballagott az útja mellett, és a kátyúkat elegyengette, a gödröket az árok mellé készített kőzúzalékkal föltöltötte. Összeszedte az útra hullott miegymást, kaszálgatta a füvet, rendben tartotta az árkot, az út menti fákat.

Az enyém közben boldog volt. Órák hosszat beszélgettünk. Én okoskodtam, ő hosszasan gondolkodott, és rövid mondatokkal elmondta, hogy az élet gyönyörű, az ő hivatása tökéletes. Szorgalmat, figyelmet, ötletességet kíván, és az arra járóknak örömet szerez.

Közben a táj. Igen, a táj az ő otthona. Harminc éve rója az utat Iregszemcse és a környező falvak között. Minden lépést, minden fát, távoli dombot ismer. Tudja, hogy melyik emelkedőn milyen látvány tárul a szem elé. Ez az, ami megunhatatlan, a teremtés tökéletes biztonsága.

*

Negyedik mesterem Somogyi Tóth Sándor volt. A hatvanas években a Kortárs prózaszerkesztője, kitűnő író: *Próféta voltál szívem, Hogy állunk fiatalember, Gabi*. Kevés, de hibátlan könyvet írt. Idejét, erőit ifjú pályatársak fölfedezésére, nevelésére fordította. Elöttem-utánam legalább három nemzedék író bocsátott szárnyára. Ahányan voltunk, annyiféleképpen láttuk a világot, s mégannyi módon próbáltuk leírni. Sanyi az apró géphibáktól a világmegváltó gondolatig mindent észrevett művünkben. Szeretett, éppen ezért irgalmatlanul bírálta. Írtam egyszer egy kisregényt, azt hittem, világcsúcs. Ő mondatról-mondatra kimutatta, hogy itt lapos, ott zavaros, amott önellentmondásos.

Gyűlöltem.

Egy hét múlva elolvastam a remekművet, s igazat adtam neki. Kihúztam jó harmadát, a maradékot átírtam. Elolvasta, kimutatta, gyűlöltem.

Egy hét múlva újra igazat adtam neki. Felét kihúztam, a maradékot átírtam. Elolvasta, kimutatta, gyűlöltem.

A végén lett a regényből egy tűrhető novellácska.

*

Ötödik mesterem Medve Bandi bácsi. Orvos, tíz évet töltött a Gulágon, ennek zömét Kolimán, a sarkkörön túl. Fogsága elején kilátásba helyezték, hogy hazaengedik, ha kémkedik a Szovjetunió javára. Megtagadta, mire kémkedés vádjával halálra ítélték. Hazatérése után levelezésbe kezdett Bulgaryin szovjet elnökkel előbb rehabilitálása, majd kártérítése végett. Mire bíróság elé állították a Szovjetunió elleni izgatás vádjával. Magyarországon! Írtam róla a *Képmás* múlt számában.

*

Hatodik mesterem Hamvas Béla. Az Úr Pilinszkyvel, Weöressel, Kodolányival s másokkal együtt megóvta attól, hogy kompromisszumot kelljen kötnie Rákosival. Vagy Kádárral. Belső számúzótként szabadon írhatta azt, amire küldetése szólt. Az ő útja az istenkeresésé: a kereszténységtől az őshagyományon át vissza a kereszténységhez. Mindent megtanult, amit érdemes, és meggyőződött róla, hogy Jézus valóban Isten fia.

Visszautasította, hogy mesternek tekintsék: „*A történeti kor egyetlen igazi mestere Krisztus.*” Szintén a *Silentiumban* írja a tanítványról: „*ezt a szót a magam számára szeretném fenntartani; csak akkor lehettem volna boldog, ha egy lettem volna a tizenkettő között, és őt hallottam volna.*”

Vegyük tőle a tanítványság lényegét, az alázatot: a mester előtt „*meg kell hódolni, hogy az emberben az alázat fölbredjen, mert anélkül nem tud tanítvánnyá lenni, külső marad.*”

Soha nem találkoztunk, de amikor életművének szótárán dolgoztam, akkor közel egy évig vele keltem és feküdtem, rajta kívül semmi mást nem olvastam, és boldog voltam.

Hamvas tanítása a derű és a normalitás: a gondolat, a szó és a cselekedet egysége, a mű és az élet szétválasztásának tilalma.

*

Hetedik mesterem Llanos Manolo. Akárcsak apámat és Béla bácsit, őt sem láttam soha. Nevét a körmendí Cursillo lelkigyakorlaton hallottam először. A spanyol Actio Catholica elnöke volt. A polgárháborúban a kommunisták mint klerikális elemet, a nép, az új világrend többsége nevében halálra ítélték. Az utolsó szó jogán ezt mondta: Krisztus és én, mi ketten, abszolút többségben vagyunk veletek szemben.

